

APPLAUS VOOR MIJN VINGER

Erik van Os tekst **Jan Jutte** illustraties

Querido 2022 € 17,99 | isbn: 9789045127378

Deze gedichtenbundel is een kijkboek, een leesboek en een luisterboek in één. Het is beschikbaar als papieren bundel en ook als E-book.

Erik van Os schrijft gedichten over situaties die iedere jongere meemaakt. Over vervelende schoolvakken en docenten, over verliefdheid en liefdesverdriet, over irritante ouders en zussen, en over briljante of minder briljante kanten van jezelf.

De illustraties van Jan Jutte maken er (bijna) een prentenboek van. In steeds andere stijlen reageert hij op de gedichten.

Erik van Os zette een aantal van zijn gedichten op muziek. Je kunt ze beluisteren via o.a. Spotify, Tiktok of Youtube.

- **Klas 1, 2, 3 voortgezet onderwijs**
- **Trefwoorden: puberteit, ouders, school, verliefdheid, poëzie**
- **Lessuggesties: Linda Vogelesang**

1 INFORMATIE

Erik van Os was van alles (o.a. kleuterleider, brugwachter en gezondheidsvoorlichter), maar vanaf 1992 is hij vooral schrijver. Veel boeken maakt hij samen met zijn vrouw Elle van Lieshout, zoals de prentenboeken O, o, octopus en Schatje en Scheetje. Samen schrijven ze ook veel AVI-boeken en dichtenbundels voor kinderen (o.a. Niets liever dan jij).

Daarnaast schrijft Erik ook liedjes, onder andere voor Sesamstraat en De Boterhamshow.

In 2019 kwam zijn eerste gedichtenbundel voor volwassenen uit: Had ik maar leuke kinderen. Applaus voor mijn vinger is zijn tweede bundel voor jongeren.

Jan Jutte debuteerde als illustrator van kinderboeken in 1983 met Het beertje Pippeloentje van Annie M.G. Schmidt. Sindsdien heeft hij zich ontwikkeld tot een van de meest

productieve illustratoren van Nederland. Hij werkte onder andere samen met Toon Tellegen, Guus Kuijer, Sjoerd Kuypers en (heel veel) met Rindert Kromhout. Voor zijn werk is hij meerdere keren bekroond met een Gouden Penneel. En in 2020 ontving hij een Zilveren Griffel voor de tekst van zijn prentenboek Tijger. Zijn stijl is vaak herkenbaar aan de dikke, zwarte lijn, maar in Applaus voor mijn vinger valt vooral op hoe makkelijk hij van stijl kan wisselen.

Erik van Os en Jan Jutte brachten al eerder samen een boek uit. Het laatste was het prentenboek Kees van Dijk in 2015.

2 INTRODUCTIE

Laat de voorkant van de bundel zien.

- Wat voor soort boek is dit volgens de leerlingen?
- Wat vinden ze van de titel? Laat hen momenten verzinnen waarop het redelijk / gepast is om voor je vinger te applaudisseren. (Iets minder redelijk, maar fantasievol-ler mag ook).

Lees dan het gedicht op de achterkant.

- Had iemand dit bedacht? (misschien door de illustratie op de voorkant?)
- Wat vinden ze van het gedicht?
- Wat is hun verwachting van de rest van het boek?

Laat nu de binnenkant van het boek zien, lees hier en daar een gedicht voor en laat de bijbehorende illustratie zien.

- Wat is de indruk van het boek?
- Wat vinden ze van de combinatie van tekst en beeld?

Vertel dat Erik van Os ook een aantal van zijn gedichten op muziek zette. Deze kun je luisteren via Spotify of Youtube. Bij het gedicht/ lied Als ik dan toch de keuze heb maakte hij ook een filmpje. Sluit de introductie af door dat te laten zien: https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=YAoc94tftlo&feature=emb_logo

3 KNIPPEN EN PLAKKEN

Op werkblad 1 staat het gedicht 15 en 13 (zonder titel). Alle regels zijn op alfabetische volgorde onder elkaar gezet.

Punten, komma's en witregels zijn weggelaten.

Geef de leerlingen alleen of in tweetallen de opdracht om de regels in stroken uit te knippen en op de (voor hun) goede volgorde te leggen.

- Wat wordt de zinsvolgorde van hun gedicht?
- En welke titel past erboven?

Laat enkele gedichten voorlezen aan de klas.

- Hoeveel verschillende gedichten zijn er ontstaan?
- Zijn er gedichten die (on)logischer lijken dan andere? Waaraan ligt dat?

Lees nu het originele gedicht voor of laat het zien op het digibord.

- Is dit het beste gedicht volgens de leerlingen? Of heeft de klas betere gemaakt?
- Wat vinden ze van de titel van dit gedicht?

4 HOE DRAAG JE VOOR?

Kies een gedicht uit de bundel en lees het voor aan de klas. Doe dat eerst neutraal (zoals je denkt dat 'het moet').

- Vertel aan de klas dat de manier waarop je voorleest de betekenis van het gedicht kan veranderen.

Lees nu hetzelfde gedicht nog eens voor, maar overdrijf daarbij (behoorlijk).

- Wat valt de leerlingen op? Wat maakte het luisteren anders dan de eerste keer? Wat doet het met de betekenis of de sfeer?

Lees hetzelfde gedicht nogmaals voor, maar kies nu voor een tegengestelde emotie. Een verdrietig gedicht lees je uitermate vrolijk voor. Een gedicht over verliefdheid lees je zakelijk voor of ...

- Wat doet dit met de luisteraars? En met de betekenis van het gedicht?

Geef de leerlingen nu de opdracht om in tweetallen / kleine groepjes een gedicht uit de bundel te kiezen (of maak zelf een voorselectie).

- Laat ze samen experimenteren met het voorlezen / voordragen van de gedichten op verschillende manieren.

Sluit af door een paar groepjes hun gedicht voor de klas voor te laten lezen.

- Kunnen de andere leerlingen raden uit welke (omgekeerde of overdreven) emotie er gelezen wordt? En wat doet dit met de tekst?

5 GEDICHT OF LIED

Lees een van de gedichten voor die ook op muziek zijn gezet (zie de rode titels in de inhoudsopgave).

- Vraag de leerlingen wat voor sfeer of emotie bij dit gedicht hoort.
- Als zij het gedicht op muziek zouden zetten, wat voor soort muziek zouden ze dan kiezen? Laat ze hier in tweetallen over nadenken en/of ook voorbeelden opzoeken op Spotify of Youtube.

Luister nu het lied.

- Laat hen (eventueel) tekenen tijdens het luisteren. Hun tekening kun je vervolgens vergelijken met de illustratie die Jan Jutte erbij maakte.
- Vraag hen na het luisteren:
- Klopt de muziek met je verwachting?
- Wat voegen de stem en de instrumenten toe aan de betekenis / sfeer / emotie van de tekst?
- Is het gedicht precies gelijk aan het lied? (Bij veel liedjes wordt gebruik gemaakt van herhalingen. Zo ontstaat een refrein. Hier ook?)

Vervolg- en/of huiswerkopdracht:

- Laat leerlingen een gedicht uit de bundel kiezen (maak eventueel een voorselectie).
- Wat voor soort muziek past hierbij? Laat ze er een passend nummer bij zoeken.
- Hoe zou je het gedicht aanpassen? Wat wordt het refrein? Zijn er ook andere delen van het gedicht die je zou herhalen? Is er een muzikaal intermezzo?
- Voor de échte muzikanten in je klas: zet een gedicht op een (door jou gecomponeerde) melodie.

6 JATTEN MAG!

Luister met de klas naar het lied Vriendin op Spotify of Youtube.

- Wat valt de leerlingen op aan de tekst en de muziek?
- Zijn ze het eens met de tekst? Is een vriend(in) iemand die durft te zeggen dat iets je niet staat?
- Past de muziek bij de tekst?
- Zijn er leerlingen die de tekst (denken) te kennen?

Laat nu het gedicht Vriend van Toon Hermans en het gedicht Vriendin van Erik van Os zien op het digibord.

- Wat valt op?
- Welke tekst was er eerder volgens de leerlingen (Vriend)
- Wat vinden ze nu van het gedicht Vriendin? Is dat plagiaat (jatwerk)? Of mag dit gewoon? Vinden ze het gedicht Vriendin leuker of minder leuk nu ze het gedicht van Toon Hermans kennen?

Geef de leerlingen nu de (huiswerk)opdracht om een gedicht uit de bundel te kiezen (of maak een voorselectie). Ze veranderen het gedicht zo dat het nog wel herkenbaar is, maar toch een nieuwe, eigen betekenis heeft gekregen.

Vriend

Je hebt iemand nodig,
stil en oprecht
die als het erop aankomt
voor je bidt
of voor je vecht.
Pas als je iemand hebt
die met je lacht
en met je grient.
Dan pas kun je zeggen:
'Ik heb een vriend.'

Toon Hermans

Vriendin

Je hebt iemand nodig,
stil en oprecht
die als je wat nieuws draagt
onmiddellijk zegt:
'Best een leuk ding
maar jou staat het niet echt.'
Het liefst met een stem
als een giftige spin.
Pas dan kun je zeggen:
'Ik heb een vriendin.'

Erik van Os

7 INTERVIEW EEN ILLUSTRATIE

In deze les gaan de leerlingen elkaar interviewen. Of nee: eigenlijk interviewen ze niet elkaar, maar de illustratie die ze gekregen hebben. Vervolgens schrijven ze een gedicht.

Print ter voorbereiding op de les werkblad 2 uit in kleur. Elke leerling krijgt een van de vier illustraties op het werkblad. Per vier leerlingen heb je dus 1 werkblad nodig.

- Vertel de leerlingen dat ze deze les een gedicht gaan schrijven bij een illustratie van Jan Jutte. Maar: dat doen ze in stapjes.

- Geef elke leerling een illustratie van het werkblad. Zorg dat leerlingen die naast elkaar zitten niet dezelfde illustratie hebben.

Stap 1: Geef de leerlingen de opdracht om 4-5 minuten naar hun illustratie te kijken. Geef hen de opdracht om na te denken over de volgende vragen:

- Wat zien ze op hun illustratie?
- In wat voor stijl, kleur en sfeer is de illustratie gemaakt?
- Wie zien ze op hun illustratie?
 - Verzin een naam, leeftijd en leven voor de persoon op je tekening.
 - Is er iets aan deze persoon dat je aan jezelf doet denken? Wat is dat?
 - In welke stemming verkeert deze persoon?
 - Wat heeft deze persoon meegemaakt, dat hij / zij zich zo voelt?

Hun gedachten en ideeën schrijven ze in notitievorm op.

Stap 2: Geef de leerlingen de opdracht om hun buur te interviewen. Deze geeft antwoord alsof hij / zij de persoon op de illustratie is.

Hierbij kan de interviewer (bijvoorbeeld) de volgende vragen stellen:

- Wat is er met jou gebeurd?
- Hoe is dat zo gekomen?
- Hoe voel je je nu?
- Kun je dat gevoel omschrijven, door het met iets te vergelijken?
- Denk je dat je gevoel ooit nog anders wordt?
- Hoe dan? En is er iemand die je je daarbij kan helpen?

De interviewer maakt aantekeningen van de antwoorden op de vragen.

Stap 3: is een herhaling van stap 2, maar nu worden de rollen omgedraaid.

Stap 4: De leerlingen schrijven nu een gedicht over de illustraties. Ze mogen daarbij kiezen wie welke illustratie als uitgangspunt neemt, maar ze mogen niet allebei dezelfde illustratie kiezen.

Stap 5: De tweetallen lezen elkaars gedicht en geven elkaar feedback. Met deze feedback herschrijven ze (waar nodig) hun gedicht.

Stap 6: De leerlingen lezen hun gedicht voor aan de klas, waarbij het leuk is om de gedichten die over dezelfde illustratie geschreven zijn op elkaar te laten volgen. Lijken de gedichten op elkaar of zijn ze volstrekt anders?

Stap 7: Sluit de les af door de gedichten van Erik van Os voor te (laten) lezen waarbij Jan Jutte deze illustraties maakte. Komen zijn gedichten overeen met wat de leerlingen schreven?

Eventueel kan (een deel van) de opdracht ook als huiswerk worden gegeven.

8 ANDERE LESTIPS

En ... natuurlijk is er nog veel meer mogelijk!

Bijvoorbeeld:

- Laat leerlingen een illustratie maken bij een van de gedichten (en laat ze daarna zien wat Jan Jutte tekende).
- Laat leerlingen een gedicht schrijven door losse zinnen uit de bundel op te schrijven en te husselen (en eventueel aan te vullen) tot een nieuw gedicht.
- Haal een woord weg uit een gedicht en laat de leerlingen raden welk woord dat kan zijn (Kijk voor inspiratie op de website Raadgedicht (www.raadgedicht.nl) van Poëziepaleis).
- Laat leerlingen een gedicht uit de bundel kiezen dat ze aan een ander cadeau zouden willen doen. Of laat ze een gedicht kiezen dat bij henzelf (of bij hun stemming van vandaag) past. De vraag 'waarom juist dit gedicht?' is hierbij natuurlijk interessant, maar hoeft niet (per se / altijd) gesteld te worden.
- Laat leerlingen hun favoriete gedicht uit de bundel kiezen (maak eventueel een voorselectie) en laat hen vervolgens discussiëren over hun voorkeur. Overtuigen ze elkaar of blijken smaken 'gewoon' verschillend?
- Hetzelfde kan natuurlijk ook gedaan worden met de favoriete illustratie (of combinatie van gedicht en illustratie) uit de bundel.

WERKBLAD 2

(bij opdracht 7: Interview een illustratie)

